

Bacheloroppgave IPA210 A

Sammenhengen mellom fattigdom og tillit

Er den økende andelen fattigdom i Norge en trussel for demokratiet i form av lavere grad av tillit i befolkningen?

Paul-Jonas Amundøy Sivertsen

Bachelor i planlegging og administrasjon

2024

HØGSKULEN
I VOLDA

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Oppgavens Formål.....	6
2. Problemstilling	7
3. Metode	8
4. Teori	11
4.1 Fattigdom og Ulikhet	11
4.2 Tillitt Definisjon	13
4.3 Sammenheng mellom fattigdom og tillit	14
5. Analyse	17
5.1 Valgdeltakelse.....	17
5.2 Valgdeltakelse: menn og kvinner.....	17
5.3 Valgdeltakelse: Aldersgrupper.....	19
5.4 Valgdeltakelse: Utdanningsnivå.....	20
5.5 Utvalg.....	21
5.6 Valgdeltakelse i valgdistriktene for Stortingsvalget 2017 og 2021.....	23
5.7 Lønnsutvikling i perioden 2017-23	25
5.8 Utvikling av inntektsnivå og valgdeltakelse i perioden 2017 til 2023 for utvalg av kommuner	25
6. Konklusjon	33
8. Litteraturliste	35
7. Vedlegg.....	39
7.1 12852: Kommunefordelt månedslønn, etter region, statistikk mål, arbeidssted/bosted, kjønn, alder, avtalt/vanlig arbeidstid per uke, statistikkvariabel og år	39
7.2 09475: Kommunestyrevalget. Stemmer og valgdeltakelse, etter region, statistikkvariabel og fireårlig	48
7.3 08243: Stortingsvalet. Valdeltaking i prosent, etter region, statistikkvariabel og fireårlig	49

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I mars 2023 presenterte Helse og Omsorgsdepartementet en rapport om sosiale ulikheter innenfor helse i Norge. «Sir Michael Marmot og hans team ved The UCL Institute of Health Equity i samarbeid med forskningssenteret WellFare ved NTNU gjennomgått politikken i Norge når det gjelder sosial ulikhet i helse». (Helsedirektoratet, 2023). Forskningsteamet konkluderte i sin rapport at de sosiale forskjellene i Norge har økt siden 2014. I november 2023 la Fafo frem rapporten Mathjelp på Dugnad, på oppdrag fra Arbeids og Velferdsdirektoratet. Følgende er et sammendrag av noen av funnene Fafo gjorde i sitt arbeid med denne rapporten.

Fafo, (2023) melder i sin rapport: De fleste matutdelingene merker et økende behov for mathjelp. To tredeler har registrert økt etterspørsel etter mathjelp siste halvår, og enda flere har sett en økning siden før pandemien. De som deler ut mat, setter den økte etterspørselen i sammenheng med inflasjon og økte kostnader. Halvparten av matutdelingene i spørreundersøkelsen oppgir at mottak av mange flyktninger i kommunen har påvirket behovet for mathjelp. Mer enn halvparten av matutdelingene har registrert en endring i hvem som henter mat de siste årene. Det blir ofte framhevet at det er flere barnefamilier enn før, og at det er flere flyktninger, fra Ukraina og andre land. Økningen i etterspørsel medfører at matutdelingene strever med å imøtekomme behovet for mathjelp. (s. 8)

Som vi ser her har vi tall og statistikk som tilsier at vi har et økende nivå av fattigdom i Norge og at det nå er nye grupper som søker hjelp på matutdelingene også barnefamilier. Dette at et økende antall trenger hjelp til å dekke behovet for ernæring og at det ikke lenger begrenser seg til rusmisbrukere og mennesker med psykiske problemer er et tegn på at vi har en økende grad av absolutt fattigdom i Norge. Fattigdom kan fordeles i to hovedtyper.

«*Relativ* fattigdom dreier seg om å ha økonomi og levekår som er dårligere enn det som anses som vanlig eller nødvendig i samfunnet en lever i – altså sammenlignet med andre. *Absolutt* fattigdom er å ikke være i stand til å dekke fysiske primærbehov som mat, klær og bolig.» (Hattrem, 2023) På bakgrunn av funnene i disse to arbeidene fra 2023 kan vi konkludere med at Norge står ovenfor en økning i sosiale forskjeller og fattigdom.

«Norge og de Skandinaviske landene kjennetegnes av høy sosial tillit i befolkningen.» (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023) Norge er samtidig rangert høyt i mange målinger på levestandard, nummer to hos Human Development Index, 2021/2022,

nummer en på pressefrihet, Reporters without borders, freedom of press index 2023 og nummer fem rangert etter bruttonasjonalprodukt (World Bank, 2024). Med høy levestandard, høy andel pressefrihet og høyt bruttonasjonalprodukt kan man basert på disse statistikkene konkludere med at Norge er et av verdens beste land å bo i. Tilliten må også kunne sies å være en sentral faktor for suksessen til det moderne Norske samfunnet. Setter vi tillitt og fattigdom eller snarere ulikhet i økonomisk og sosial status opp mot hverandre i et historisk perspektiv ser vi at høy andel av ulikhet resulterer i lavere tillitt som ofte er en utløsende faktor for voldelige opptøyer og revolusjoner.

Den franske økonomen Thomas Piketty (2021) skriver følgende om dette: Alle samfunn har frembrakt kunnskap og analyser om reelle, antatte eller ønskelige avvik i rikdom mellom fattige og rike, i hvert fall siden Republikken og Lovene (der Platon anbefaler at avvik ikke bør overskride en til fire). På 1700-tallet forklarte Jean-Jacques Rousseau at oppfinnelsen av den grenseløse opphopningen av privat eiendom lå til grunne for ulikheter og splid mellom menneskene. (s. 15)

Ringstad (2017) skriver at: En del samfunnsøkonomer er opptatt av de helt store spørsmålene, for eksempel hva som bestemmer nasjonens velstand, slik fagets grunnlegger, Adam Smith, gjorde for nesten 250 år siden. Andre er opptatt av motstykket til velstand – fattigdom og dens årsaker og virkninger – eller årsaker til, og virkninger av, store forskjeller mellom folk». (s. 24)

Den Franske økonomen Thomas Piketty hører til den andre skolen innen samfunnsøkonomien som er nevnt, han blåste liv i debatten om økonomisk ulikhet med sitt verk Kapitalen i det 21 århundre i 2013, den har også vært mye omtalt her hjemme.

Nestleder i tankesmien Agenda, Hannah Gitmark (2024) melder i en artikkel: I en norsk kontekst har det også vært debatt om Pikettys analyser i det hele tatt er relevante. Vi har en velferdsstat og et skattesystem som omfordeler. En sentral og koordinert lønnsfastsettelse holder lønnsforskjellene relativt små. Men ulikhetene har økt de siste 40 årene likevel. Flere studier viser dessuten at både inntektsulikheten og formues ulikheten er grovt undervurdert.

Det er sant som artikkelforfatter skriver at vi i Norge har lavere forskjeller sammenlignet med for eksempel Frankrike, men at vi har forskjeller som har økt over tid og i et raskere tempo en tidligere gjør at dette tema er viktig å snakke om også her i Norge.

«Blant ideene som legitimerer økende forskjeller nå, er nemlig fortellingen om den skandinaviske likheten. Den er blitt en myte, en politisk størrelse oppfattet som natur, hevder

Piketty». (Aasland, 2020) Norge er som vi alt har konkludert med et godt land å bo i og den historiske rollen sosial demokratiet og velferdsstaten har spilt siden andre verdenskrig kan ikke understrekkes nok her. Men om disse ideologiske verdiene på vei til å forsvinne når vi ser hvordan forskjellene i samfunnet øker og samtidig har de sosial demokratiske partiene mistet den dominansen de hadde i siste halvdel av det 20-århundre er et sentralt spørsmål vi kan stille oss. Thomas Piketty underbygger sitt argument med at likheten som en naturlig del av Skandinavisk og Norsk politikk her; «Vi er et samfunn med høy tillit og små forskjeller, hører vi ofte. Kanskje kan en slik mytologi forklare svenske og norske myndigheters beslutninger om å bli de første vestlige land siden Mussolinis Italia til å avskaffe arveavgiften, spekulerer han». (Aasland, 2020)

Mitt hovedfokus videre i denne oppgaven vil ikke være fattigdom og ulikhet i seg selv, eller årsaker til disse, men hva konsekvensene og resultatet kan bli et samfunn med stor ulikhet og høy andel fattigdom.

Med dette bakteppe er det sentrale spørsmålet vi kan stille oss, vil den økende andelen fattigdom i Norge kunne medføre lavere grad av tillit på sikt og hva kan bli konsekvensene av dette.

1.2 Oppgavens Formål

Formålet og motivasjonen med denne oppgaven er å kunne se nærmere på hvordan økende økonomisk og sosial ulikhet kan påvirke den høye graden av tillit til offentlige institusjoner som er et av særtrekkene ved det Norske samfunnet. At Norge lenge har vært er et av de landene i verden hvor befolkningen har høyest tillit til myndighetene kan sees som et argument imot oppgavens relevans. Men det faktum at flere indikatorer peker mot at denne er synkende, samtidig som andelen fattigdom er økende og den historiske empirien på feltet vil jeg si at dette er argumenter for å være preventiv og at dette er et viktig tema å snakke om.

2. Problemstilling

På bakgrunnen av rapportene fra Helse og Omsorg departementet og FAFO som ble presentert innledningsvis kan man si det er korrekt at Norge opplever økende fattigdom og større grad av sosioøkonomiske forskjeller samtidig eller på grunn av økende leviekostnader. Når vi ser i et historisk perspektiv, at når forskjellene blir for store er resultatet ofte vold, uro og svekkelse av demokratiet er det naturlig å se om Norge har noen faresignaler. At de svakere stilte har mindre tillit til det offentlige er en kjent utfordring. Et av de første faresignalene vil være at de med svakere økonomi vil velge å ikke delta i demokratiet ved å ikke avgi stemme. Det å avgi stemme er den tydeligste og enkleste målbare indikatoren vi har på tillit i et demokratisk system som det norske. Derfor er min problemstilling som følger.

Er den økende andelen fattigdom i Norge en trussel for demokratiet i form av lavere grad av tillit i befolkningen?

Forskningsspørsmålet jeg vil bruke for å besvare denne er som følger, er det lavere valgoppslutning i kommuner med lavere gjennomsnittlig inntektsnivå enn i kommuner med høyere gjennomsnittlig inntekt blant befolkningen.

3. Metode

For å kunne konkretisere og avgrense problemstillingen og prosjektet har jeg valgt å gjennomføre en multi-casestudie med et strategisk utvalg av Norske kommuner. Noen indikatorer på tillit i samfunnet er deltagelse i samfunnet, både politisk og ellers i frivillighet, toleranse ovenfor minoriteter og evnen til å samarbeide med andre mennesker. (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023)

En multi casestudie kan også kalles en sammenlignende casestudie. «Logikken som legges til grunn for utvalg av flere caser når hensikten er å etablere kausale sammenhenger, er basert på varians. John Stuart Mill (2011, bok III, kap. VIII) var antakeligvis den første som presenterte to metoder for utvalg av case: «forskjellsmetoden» (Jacobsen, 2022 s. 112)

«Utgangspunktet for forskjellsmetoden er caser som skiller seg fra hverandre på en effektvariabel,» (Jacobsen, 2022, s. 112) Her vil denne variabelen være representert ved valgdeltakelsen «Derne velges det to organisasjoner som er så like som mulig på andre forhold som kan forklare forskjellen i sykefravær.» (Jacobsen, 2022, s. 112) Altså her vil vi velge et to kommuner i et par, de skal ha en del likhetstrekk, men vil skille seg fra hverandre i valgdeltakelse.

Her vil de forskjellige casene være de tolv utvalgte kommunene, disse kommunene er basert på at jeg i forarbeidet utarbeidet en liste over Norges kommuner basert på valgdeltakelse, deretter isolerte jeg de kommunene med lav og høy valgdeltakelse i sist Stortingsvalg 2021. Valgdeltakelsen nasjonalt i 2021 var på 77,2 prosent, med lav valgdeltakelse har jeg her definert dette som 3,0 prosent lavere enn den nasjonale totale valgdeltakelsen, altså 74,2 prosent og lavere, høy valgdeltakelse er definert som 3,0 prosent høyere enn landsgjennomsnittet, altså 80,2 prosent og høyere. Jeg har deretter valgt meg ut seks kommuner med lav og høy valgdeltakelse. Disse vil presenteres i par av kommuner som har likhetstrekk i form av urbanisering, geografisk nærhet og innbyggertall.

Denne metoden av utvalget bygger på det Jacobsen (2022) skriver om i kapittel 8, om å se utvalgsprosessen i 3 steg. «Steg 1: Skaff deg oversikt over alle de enhetene du ville ønsket å undersøke hvis du hadde ubegrenset med tid, penger og analysemuligheter». (Jacobsen, 2022, s. 192) Her vil dette altså være alle Norges 357 kommuner. «Steg 2: Spesifiser inkluderings- og ekskluderingskriterier». (Jacobsen, 2022, s. 193) Her er vi altså ute etter de kommunene som har det som jeg har definert som høy og lav valgdeltakelse. «Steg 3: Spesifiser utvalgskriterier». (Jacobsen, 2022, s. 194) Her ønsker jeg kommuner som har likhetstrekk, et

av de kommuneparene jeg trakk er Bærum og Drammen, disse oppfyller kriteriene med relativt lik befolkning, geografisk nærhet og begge har en høy andel av befolkningen som bor i tettbygdestrøk.

Et annet interessant moment er å se om det er et signifikant skille mellom deltagelsen ved stortingsvalg og lokalvalg utover det gjennomsnittlige skille på landsbasis. Følgende funn fra innbyggerundersøkelsen gjort av DFØ underbygger at det kan være et skille her.

«En Interessant forskjell er at de med lavere utdanning enn universitetsbakgrunn har større tiltro til at kommunepolitikere lytter til innbyggerne enn av stortingspolitikere gjør det samme.» (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023).

«42 prosent svarer at korrupsjon forekommer i noen eller stor grad i staten, 38 prosent svarer det samme om kommunen». (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023)

Understreker at dette er totale tall for befolkningen, ikke for en arbeidsledige som gruppe.

«Forskjellen er tydelig mellom de to gruppene på spørsmålet rundt sannsynligheten tar imot en bestikkelse eller goder for å påvirke en sak i stortinget. Arbeidsledige gir en skår på 48, mens personer i betalt arbeid gir en skår på 39. Samlet sett betyr dette at personer utenfor arbeid i større grad mener politikere er mottakelige for bestikkelse enn personer i betalt arbeid.» (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023)

Disse funnene underbygger påstanden om at de som lever med lav inntekt, her representert ved arbeidsledige har høyere tillit til lokale politikere enn til stortingspolitikere. Derfor er det også interessant om dette gjør seg gjeldende i form av at det er høyere valgdeltagelse ved kommune og fylkestingsvalg sammenlignet med stortingsvalg utover landsgjennomsnittet i kommuner med høy andel fattigdom.

Jeg vil bruke eksisterende teori på feltet med sammenheng mellom fattigdom og deltagelse i demokratiske prosesser for å analysere funnene og kunne besvare problemstillingen.

Jeg vurderte også muligheten for å se på andre indikatorer til tillit knyttet til økonomiske utfordringer. Spesifikt på om det er større utfordringer med rekrutteringen til frivillige organisasjoner i kommuner med høy andel fattigdom. Dette vil vært utfordrende med tanke på at organiseringen av kretser i diverse idrettslag ikke nødvendigvis følger kommunegrensene. Dette er i seg selv en svært interessant problemstilling for en oppgave, men jeg valgte å avgrense min tekst til valgdeltakelse som en indikator på tillit til samfunnet og myndigheter.

Det var også en vurdering på å se på ulikhet internt i enkelt kommuner, Bærum kommune er for eksempel Norges rikeste kommune, men grunnet enkelte personer med stor formue er de statistisk også den kommunen i Norge med høyest ulikhet. Dette medfører at en person som kan betegnes som å ha en lav årsinntekt internt i Bærum kommune vil ha en god årsinntekt i en utkant kommune. Altså en person som kan betegnes som å leve under relativ fattigdom i sitt lokalsamfunn i Bærum kommune vil kunne regnes som en person med gjennomsnittlig inntekt i utkant områder. Dette i seg selv ville kunne være en interessant problemstilling å se på i fremtiden, men dette blir på siden og for bredt i denne oppgaven.

De dataene som blir brukt i analysen er aggregerte datasett om valgdeltakelse og inntektsnivå hentet fra SSBs statistikk bank, de mest sentrale av disse er vedlagt denne oppgaven.

4. Teori

4.1 Fattigdom og Ulikhet

Fattigdom kan enklest definere som at man mangler nødvendige økonomiske ressurser for å leve et fullverdig liv. Når vi hører ordet fattigdom vil de fleste få assosiasjoner til mennesker som lever i den tredje verden som sulter. Men fattigdom handler også om at man ikke har råd til å delta på lik linje med de fleste andre mennesker i det samfunnet man er en del av. Den vanligste måten å definere dette på er absolutt og relativ fattigdom.

«Ekstrem fattigdom innebærer at man ikke får dekket helt grunnleggende behov som mat, klær og hus». (FN, 2022) For å sette dette inn i en kontekst kan vi bruke Maslows Behovspyramide. «Nederst i hierarkiet finner vi de fysiologiske behov. Disse omfatter behov for vann, mat, sex og søvn. Om disse behov ikke tilfredsstilles, vil de dominere personens liv». (Johnsen og Pallesen, 2016, s. 65) Takket være velferdsstaten er ikke dette et utpreget problem i Norge, om vi har en skade eller sykdom som gjør at vi ikke er egnet til å stå i arbeid vil vi motta økonomiske ytelser i form av trygd og hjelp til bolig. Men når det er en utakt mellom utviklingen av prisene på basis varer vi er avhengige av som mat, strøm og bolig og utviklingen i trygdeytelsene vil denne gruppen kunne miste sin evne til å dekke sine mest grunnleggende behov.

«Relativ fattigdom er fattigdom sett i forhold til størstedelen av befolkningen i et land. Hvis du er fattigere enn de fleste andre i landet ditt, opplever du relativ fattigdom.» (FN, 2022) Om vi igjen forsøker å koble denne opp mot Maslows behovspyramide, her må vi opp til de som kalles sikkerhetsbehovene. «Disse omfatter behov for struktur, orden, sikkerhet og forutsigbarhet». ((Johnsen og Pallesen, 2016, s. 65)

I tabellen under har jeg presentert noen nøkkeltall hentet fra Statistisk Sentralbyrås Levekårsundersøkelse fra 2022.

Utfordring	Prosent av befolkningen dette gjelder
Er ikke i stand til å møte en uforutsett utgift.	20,4
Ikke råd til et materielt gode	18,0
Ikke råd til en ukes ferie årlig	7,3
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	6,6
Ikke råd til jevnlig tannlegebesøk	5,3
Ikke råd til å betale for regelmessige fritidsaktiviteter	4,6
Ikke råd til nødvendig oppvarming	2,0

Det første punktet om å ikke kunne være i stand til en større uforutsett utgift som en skade på en bil eller datamaskin kan potensielt medføre at man ikke er i stand til å utføre arbeide sitt. Om det er en livsnødvendighet å gå jevnlig til tannlege er noe man kan diskutere, men de flertallet av befolkningen gjør dette. De 5,3 prosent av nordmenn som ikke har råd skiller seg her fra det store flertallet, derfor kan vi si at disse opplever relativ fattigdom i Norge. Det vi kan lese ut fra disse tallene er at vi snakker fortsatt om relativ fattigdom hovedsakelig men dette med å ikke kunne holde boligen varm på vinteren i et kaldt land som Norge kan være dramatisk. Så denne gruppen vi kan si er i faresonen for å oppleve absolutt fattigdom må sies å være mindre enn 2,0 prosent. Selvsagt hører de økte strømprisene med som en del av forklaringen på dette. At prisene på varer varierer er en normal del av en moderne markedsøkonomi, men når prisene øker mer enn inntektene slik utviklingen har vært i Norge de senere år vil dette medføre en økende andel fattigdom, da snakker vi både om relativ og absolutt fattigdom.

Ser vi på årsakene til store sosioøkonomiske forskjeller i et historisk perspektiv er arv av eiendom et sentralt element. «For Jane Austens romanskikkelser var det ikke engang spørsmål om å arbeide. Det eneste som betydde noe, var størrelsen på formuen man hadde fått til rådighet enten gjennom arv eller ekteskap». (Piketty, 2014, s. 303). Selv om dette er et fiktivt verk, gir det oss et blick av samtiden på 17 og 18-tallets britiske overklasse. Denne viktigheten av arv som et skille mellom rik, arbeiderklasse og fattig er fortsatt gjeldende i det 21 århundre. Av de 137 menneskene som oppnådde en formue på over 1 milliard amerikanske dollar globalt over en et års periode hadde 53 av disse arvet, de resterende 84 hadde tjent

pengene selv. Men arvingenes samlede formue på 150,8 milliarder amerikanske dollar mens de som selv hadde tjent pengene hadde en samlet formue på 140,7 milliarder amerikanske dollar viser en studie gjennomført av UBS i 2023. (Roeloffs, 2023) Viktigheten av arv som en skillelinje er også svært relevant innenfor Norges grenser. «DN har kartlagt pengenes opphav for de 300 borgerne med størst skattbar formue. Blant dem er rett i underkant av 200 arvinger». (Rydje et al., 2023) Altså 2 av 3 er arvinger.

Thomas Piketty (2014) skriver også om hvordan arv er en sentral del av forklaringen på de økonomiske forskjellene i dagens samfunn: Når kapitalens avkastningsrate er vesentlig høyere enn økonomiske vekstrate over tid, er det nærmest unngåelig at arv, det vil si gårdsdagens formue, overskygger sparing, det vil si dagens formue. På det abstrakte plan kunne man godt ha forestilt seg en annen utvikling, men kreftene som trekker i denne retningen, er ekstremt sterke. Ulikheten $r > g$ betyr på sett og vis at fortiden har en tendens til å spise opp fremtiden. Nedarvet rikdom vokser automatisk raskere (uten arbeid) enn rikdom som skapes gjennom arbeid, og som det er mulig å spare. Dermed er det nærmest unngåelig at fortidens ulikhet, altså arv, igjen vil få en uforholdsmessig stor og varig betydning. (s. 460)

Fordelings politikk og progressiv skattepolitikk er en viktig konfliktlinje i norsk politikk som alltid er relevant ved valg mellom høyre og venstresiden. Grindheim (2020) skriver følgende om dette: Denne konfliktlinjen handler generelt om i hvilken grad statsmakten skal bidra til økonomisk utjevning, og hvilken vekt som skal legges på omfordeling av ressurser gjennom offentlige skatteordninger versus beskyttelse av privat eiendomsrett og næringsfrihet. Konfliktlinjen mellom høyre- og venstresiden i politikken handler derfor også om arbeidsmarkedstiltak, pensjons- og trygdeordninger, utdanningstilbud, offentlige helsetjenester og mye mer. (s. 59)

Oppsummert kan vi i en grov forenkling si at venstresiden mener den beste metoden for å kontre fattigdom og økte forskjeller er gjennom beskatning og styrking av offentlige velferdsgoder, høyresiden mener at man denne beste metoden er gjennom å støtte næringslivet slik at disse kan skape arbeidsplasser og økonomisk vekst for alle.

4.2 Tillitt Definisjon

Baldersheim (2020) skriver at: Innbyggerne hyller lokaldemokratiet som prinsipp, men er nokså kritiske til både styringen av egen kommune og til egen lokalpolitiske forståelse. For en del av innbyggerne fremstår staten som borgernes allierte mot kommunene. Dette er et paradoks for det som skal være et borgernært lokaldemokrati. (s. 206)

Dette kan sees som en del av forklaringen på lavere valgdeltakelse ved kommunevalg gjennom at de mange offentlige oppgavene som tilfaller kommunene ikke skjøttes like godt overalt og dette medfører misnøye og lavere andel tillit. Denne teorien må også sees opp mot Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring (2023) sine funn om tillit i befolkningen. «En Interessant forskjell er at de med lavere utdanning enn universitetsbakgrunn har større tiltro til at kommunepolitikere lytter til innbyggerne enn av stortingspolitikere gjør det samme.»

4.3 Sammenheng mellom fattigdom og tillit

Gjennom verdenshistorien ser vi at fattigdom eller snarere ulik fordeling av samfunnsmessige goder svært ofte er den utløsende faktoren til både revolusjoner, væpnede konflikter og mer fredelige former for samfunnsmessig endring.

Piketty (2021) skriver en del om dette: Det var bondeopprørene i 1788-1789 og det som hendte under den franske revolusjonen som førte til at adelen mistet sine privilegier. På samme måte var det slaveopprøret på Saint-Domingue i 1791 som ble begynnelsen på slutten for den atlantiske slavehandelen, og ikke lavmælte diskusjoner i parisersalonger. I løpet av det 20. århundret spilte sosial og fagforeningsmessig mobilisering en hovedrolle når det gjaldt å få på plass nye maktforhold mellom kapital og arbeid og å redusere ulikhet». (s. 22)

I disse to første ser vi eksempler på hvordan marginaliserte grupper i samfunnet, her representert ved bønder på den Franske landsbygda og slaver på kolonien Saint-Domingue, (dagens Haiti) tok i bruk vold mot makthaverne for slik å tvinge igjennom en endring. På den andre siden finner vi den mer fredelige formen for samfunnsmessig endring gjennom fremveksten av politiske bevegelser. Her vil LO, Arbeiderpartiet og fremveksten av sosialdemokratiet med den tilhørende velferdsstaten være gode eksempler fra Norge.

Alle disse tre eksemplene medførte store samfunnsmessige endringer, men hvorfor valgte de to første gruppene å benytte vold som virkemiddel for å oppnå de ønskede endringene imens den siste foregikk gjennom en politisk prosess over tid. Her kan man peke på faktorer som at slavene på Haiti på 1700-tallet var i en langt større grad undertrykket enn norske arbeidere på starten av forrige århundre og disse to ikke kan sammenlignes. Faktorer som kunnskap, muligheter, midler og evnen til å organisere seg vil selvsagt også gjøre seg gjeldende her. Men tilliten til at man kan gjennomføre endringer gjennom det samtidige politiske systemet. I Norge fikk vi alminnelig stemmerett for menn i 1898 og denne ble utvidet til også å gjelde kvinner i 1913. Dette skjedde etter en lang kamp som varte nærmere et halvt århundre.

På Stortinget (2019) sine sider kan man lese: På midten av 1800-tallet ble et stort antall arbeiderforeninger dannet. I løpet av kort tid stilte flere tusentalls arbeidere, husmenn og tjenestefolk seg bak Marcus Thranes krav om politiske reformer. I 1850 overleverte Thranebevegelsen en petisjon til kong Oscar 1 som blant annet inneholdt kravet om alminnelig stemmerett for menn. Kongen avviste reformkravene, og advarte også Stortinget mot å lytte til arbeiderforeningene.

Etter at man hadde arbeidet målrettet gjennom lang tid for å bli hørt ved valg er det naturlig at man ville benytte denne for å få gjennom endringer og slik hadde en tillit til at man kunne oppnå endringer gjennom systemet. Man hadde jo alt oppnådd en stor endring gjennom at man nå hadde mottatt retten til å avgi stemme ved valg. Derfor hadde man nå en viss grad av tillit til systemet og at politikerne ville lytte til befolkningens krav om en mer egalitær politisk kurs.

Dette er altså to veier mot samme mål om demokratisk endring i et samfunn, Pikkety (2021) skriver følgende: Kort oppsummert er det to fallgruver man må unngå: Det ene er å neglisjere den rollen kamper og maktforhold har spilt i historien for likhet, det andre er tvert imot å betrakte disse som hellige og ikke bry seg om viktigheten av de institusjonelle og politiske utfallene eller ideene og ideologienes rolle i utarbeidelsen av disse». (s.25)

Store sosiale forskjeller fører til lav tillit til systemet noe som videre kan medføre et hat mot den sittende eliten. Dette er også en av flere årsaker til Nazi partiets vei til makten i Tyskland på 1920 og 30-tallet. Lønningene falt med 39 prosent fra 1929 til 1932, antallet fulltidsansatte falt fra 20-millioner til 11 millioner mellom 1929 og 1933, i samme periode gikk 10.000 bedrifter konkurs. Denne drastiske økningen i fattigdom resulterte i et folk som desperat ønsket endringer, her kom Nazistene inn som noe som med datidens øyne kunne sees som et frisk pust i den Tyske politikken. (London Jewish Cultural Centre, 2024) Dette er et eksempel på hvordan lav tillit til makthaverne i samfunnet kan være en viktig faktor for ekstreme politiske aktører som her eksemplifisert ved Nazistene.

Også i nyere tid finner vi eksempler på hvordan grupper som ikke føler seg hørt av makthaverne vil benytte mer fysiske virkemidler for å fremme sin sak og i noen tilfeller vil dette lykkes. «På et mer lokalt men betydningsfullt plan førte «gulvestenes» opprør i Frankrike i 2018 til at regjeringen droppet den annonserte og usosiale økningen av drivstoffavgiftene». (Pikkety, 2021, s. 23) Denne bevegelsen brukte blokader av veier og infrastruktur som et virkemiddel da de ikke følte de ble hørt av myndighetene i spørsmål om innføring av et nytt avgiftsnivå, dette resulterte også i bruk av vold. «Vold ble dessverre brukt

på begge sider. I skrivende stund pågår det fortsatt rettsaker som omhandler politivold eller vold mot politi, materielle ødeleggelse eller plyndring». (Orban & Aukrust, 2020) Her ser vi også hvordan deler av opinionen i Frankrike snudde ryggen til bevegelsen som følger av at vold ble brukt som et virkemiddel. Vi kan også trekke paralleller til miljøbevegelsen og lokal motstand mot vindkraftutbygging i Norge, disse er eksempler på sivil ulydighet hvor man for eksempel hindrer trafikk eller annen aktivitet. Fordi man har ikke oppfatter at sin sak blir hørt av myndighetene og derfor bevist velger å bryte loven.

Gjennom analyse av levekårsundersøkelsen kom forskerne Barstad og Sandvik (2015) ved Statistisk Sentralbyrå frem til interessante funn på området som bekrefter at sosioøkonomisk status kan være en barriere for deltakelse i demokratiet: Mens kvinner er mer tilbøyelige til å avgi stemme ved valg, er menn oftere medlem i et politisk parti og mer aktive i uformelle politiske påvirkningskanaler. Tar vi for oss utdanning og inntekt, finner vi at uavhengig av hvilken form for demokratisk deltakelse vi ser på, er personer med høyere sosioøkonomisk status mer aktive. Personer med høy utdanning og inntekt har høyere valgdeltakelse, er oftere medlem av et politisk parti, er i større grad aktive medlemmer i en arbeidstaker- eller yrkesorganisasjon og har en sterkere tilbøyelighet til å utøve uformell politisk påvirkning. Ved å kontrollere for relevante bakgrunnsvariabler i en multivariat analyse, finner vi likevel at sammenhengen mellom inntekt og demokratisk medvirkning svekkes betydelig, og bare er signifikant for valgdeltakelse. (s. 5)

«Syv av ti som tilhører laveste inntektskvartil oppgir at de stemte ved valget i 2013. Blant personer som tilhører nest øverste og øverste inntektskvartil gjelder det hele ni av ti.» (Barstad og Sandvik, 2015, s. 65) Denne statistikken fra Stortingsvalget 2013 i stor grad bekrefter oppgavens hypotese om at inntektsnivå kan være en avgjørende faktor om en person velger å avgi stemme og slik delta i demokratiet. Videre har de i dette prosjektet kontrollert disse tallene opp mot andre forklaringer som innvandringsbakgrunn, bostedsstrøk og husholdningstallene. Selv om disse er svært viktige faktorer som påvirker sannsynligheten for at en gitt person vil avgi stemme, er fortsatt husholdningsinntekt og utdanningsnivå en stor faktor som påvirker denne sannsynligheten.

5. Analyse

5.1 Valgdeltakelse

Valgdeltakelsen ved Stortingsvalg i Norge totalt er relativt stabilt de siste 20 årene. Variasjonen er mellom 75,5 prosent i 2001 og 78,2 prosent i 2013 og 2017, ned til 77,2 prosent i 2021. (SSB, Tabell 08243, 2024) Ved kommunestyrevalget totalt for hele landet ser vi en variasjon fra 59,0 prosent i 2003 og 64,7 prosent i 2019, ned til 62,4 prosent i 2023. (SSB, Tabell 09475, 2024)

Innledningsvis ønsker jeg å se litt på andre faktorer enn inntektsnivå som kan være avgjørende for valgdeltakelsen i de utvalgte kommunene. Vil her gå gjennom kjønnsforskjeller, aldersgrupper og utdanningsnivå. Disse samt regional valgdeltakelse i den bestemte kommunes valgdistrikt. «Valdistrikta i Noreg samsvarar med fylkesinndelinga slik ho var før regionreforma». (Valgdirektoratet, 2023)

5.2 Valgdeltakelse: menn og kvinner

I Norge har vi opplevd nedgang ved valgdeltakelsen ved de siste Stortings og Kommunevalgene, vil i dette kapittelet ta utgangspunkt i tall fra Statistisk Sentralbyrå sin statistikk over valgdeltakelse fra 2023 hvor ikke annet er opplyst. Ved kommune- og fylkestingsvalget 2023 var det en deltagelse på 62,4 prosent, ned 2,3 prosent fra 2019 da deltagelsen var på 64,7 prosent. Ved Stortingsvalget 2021 valgte 77,2 prosent og avgir stemme, ned 1,0 prosent fra 2017 da 78,2 prosent avgir stemme.

Om vi fordeler på kjønn ser vi videre at det er en liten forskjell her. Ved Stortingsvalg er det en større andel kvinner som avgir stemme enn menn, nedgangen er også marginalt større hos menn, ned 1,1 prosent, hos kvinner var denne nedgangen på 1,0 prosent. Ved kommunevalg var nedgangen hos menn på 2,0 prosent hos kvinner var denne på 2,6 prosent.

Valgdeltakelsen blant kvinner var på 64,6 prosent i 2021, hos menn var denne på 60,3 prosent. Differansen på 4,3 prosent på deltagelse basert på kjønn er ned fra 4,9 prosent i 2017, vi kan dermed konkludere med at kvinner i gjennomsnitt har høyere sannsynlighet for å stemme ved lokalvalg. Om dette er synonymt med høyere tillit til lokalpolitikere kan vi ikke besvare. Men tar vi utgangspunkt i funnene fra Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyrings innbyggerundersøkelse 2021 om at arbeidsledige har høyere andel tillit til lokalpolitikere enn til stortingspolitikere kan vi se på hvem de arbeidsledige er.

I de neste avsnittene tar jeg utgangspunkt i tall fra Statistisk sentralbyrå presentert i Arbeidskraftundersøkelsen 2024. Per 4 kvartal 2024 var det totalt 3,6 prosent av befolkningen som var definert som arbeidsledige. Ser vi på en kjønnsfordeling her er andelen hos menn tilsvarende landsgjennomsnittet 3,6 prosent, hos kvinner er denne på 3,5 prosent. Her er forskjellen så marginal at den ikke kan gi noe målbart utslag. Men ser på andelen utenfor arbeidsstyrken er denne totalt på 27,5 prosent. For menn er denne på 24,7 prosent hos kvinner på 30,4 prosent.

Det er altså 5,7 prosent flere kvinner som er utenfor arbeidsstyrken en menn, samtidig er det 4,3 prosent flere kvinner som stemmer ved lokalvalg. Samtidig oppgir 60 prosent kvinner at de har tillit til kommunestyre / byråd sammenlignet med 56 prosent menn i tabellen over institusjonell tillit i DFØs innbyggerundersøkelse 2023. (Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring, 2023) Dette bekrefter i stor grad at andelen tillit til en institusjon utartes i valgdeltagelsen. Det at en større andel kvinner står utenfor arbeidsstyrken, men kvinner fortsatt har høyere andel tillit til det offentlige et funn som argumenterer imot oppgavens bakgrunn at lavere inntekt tilsvarer lavere tillit. Men her må for ordens skyld henvises til definisjonen for gruppen utenfor arbeidsstyrken og arbeidsledige i SSBs arbeidskraft undersøkelse.

Statistisk Sentralbyrå (2024) sin definisjon av arbeidsledige: Arbeidsledige er personer som ikke utførte betalt arbeid og som aktivt forsøkte å skaffe seg arbeid i løpet av de siste fire ukene og som kunne ha påtatt seg arbeid i løpet av referanseuka eller de to påfølgende ukene. Alle de tre kriteriene må være oppfylt samtidig. Personer som har vært eller forventer å være permittert i mer enn tre måneder regnes også som arbeidsledige dersom de oppfyller kriteriene om søking og tilgjengelighet.

Statistisk Sentralbyrå (2024) sin definisjon av personer utenfor arbeidsstyrken:

«Personer utenfor arbeidsstyrken er personer som verken er sysselsatte eller arbeidsledige.

Dette omfatter altså personer som verken jobber eller aktivt forsøker å skaffe seg jobb.

Gruppen inkluderer også personer som har vært eller forventer å være permittert i mer enn tre måneder og som ikke oppfyller kriteriene for å bli definert som arbeidsledige.

Som vi ser her er ikke at man står utenfor arbeidsstyrken ensbetydende med økonomiske problemer og blir derfor en liten digresjon fra oppgavens utgangspunkt, men dette er like fullt interessante funn som bekrefter teorien om sammenhengen mellom tillit og valgdeltagelse.

5.3 Valgdeltakelse: Aldersgrupper

Om vi samtidig som vi beholder kjønn som en variabel men legger til alder vil vi se at forskjellene fortsatt er store. Ved lokalvalget i 2015 avga 29 prosent av menn på 22 år stemme, for 22 år gamle kvinner var det tilsvarende tallet 38 prosent. Forskjellen er enda høyere blant 22 åringer om vi ser på stortingsvalget i 2013. Da avga 56 prosent av menn stemme, tilsvarende tall var 66 prosent for kvinner. Dette taler også for at man kan generalisere og si at kvinner i alle aldre bryr seg mer om lokalpolitikk enn menn i alle aldre. Tall i dette avsnittet er hentet fra Statistisk Sentralbyrå, tabell 13085.

I de resterende avsnittene om aldersforskjeller vil jeg ta utgangspunkt i Statistisk Sentralbyrås tabell 11581. Om vi videre ser på aldersgruppene fordelt på kjønn i sin helhet ved Stortingsvalgene 2013, 2017 og 2021 ser vi at de største forskjellene mellom menn og kvinner er i de yngste aldersgruppene, men også en økning i den øverste gruppen. I 2013 var den største forskjellen mellom førstegangselgerne (18 til 19 år). Her avga 66,4 prosent menn stemme, 74,4 prosent kvinner gjorde det samme. 8 prosent margin her. Blant gruppen 20 til 24 år var forskjellen på 7,2 prosent i favør kvinner. Det er kun i de to eldste aldersgruppene 67 til 79 år og eldre enn 80 år det er en større andel menn som har avgitt stemme.

Ser vi så på Stortingsvalget 2017, er den største forskjellen mellom kjønnene etter aldersgruppene forflyttet seg fra førstegangselgerne til gruppen 20 til 24 år. Blant førstegangselgerne er marginen nå på 10,3 prosent, men 10,5 prosent blant 20 til 24 år. Vi ser også at blant menn er det en nedgang i andelen som avgir stemme i gruppene 18 til 19 år, 20 til 24 år, 25 til 44 år og 67 til 79 år. Andelen kvinner går ned i gruppene 25 til 44 år, 67 til 79 år og eldre enn 80 år. Hos menn er det altså kun hos de eldre man ser en positiv utvikling i deltakelse. Menn hos begge kjønn er det en nedgang i gruppen 25 til 44 år. Dette er den gruppen som tradisjonelt er i etableringsfasen av livet og har sine beste år yrkesmessig.

Går vi videre til Stortingsvalget 2021 ser vi at den største forskjellen mellom andelen som avgir stemme basert på kjønn forblir i aldersgruppen 20 til 24 år. Hos menn er denne nå på 59,2 prosent, opp 0,1 prosent fra 2017 men fortsatt ned 0,3 prosent fra 2013. Andelen som stemmer i denne aldersgruppen de tre siste valg kan beskrives som stabil. Hos kvinner i aldersgruppen 20 til 24 år avga 72,0 prosent stemme, opp fra 69,6 prosent i 2017 og 66,7 prosent i 2013. Dette er en meget positiv utvikling, med en økning på 7,3 prosent på de tre siste valg. Men dette gir oss en 13 prosent forskjell mellom de som valgte å avgi stemme mellom menn og kvinner i denne gruppen. Dette er en så stor forskjell og er interessant sett opp mot debatten som går om unge menns rolle i samfunnet. Forskjellen blant

førstegangselgerne er nå på 10,9 prosent. Altså en 2,9 prosent økning i forskjell av andelen som avga stemme i 2013.

Hos menn har vi en negativ utvikling fra 2017 i alle aldersgrupper foruten en 0,1 prosent økning i gruppen 20 til 24 år. Den eneste positive utviklingen blant andelen menn som avgir stemme i 2021 sammenlignet med 2013 er i aldersgruppen eldre enn 80 år. Her er det en økning fra 72,0 prosent til 76,9 prosent i 2017 og 76,6 prosent i 2021. Blant førstegangselgerne er andelen som avga stemme i 2021 ned fra 67,9 prosent i 2017 tilbake til 66,4 prosent, tilsvarende resultatet i 2013. Denne negative utviklingen blant menn i alle aldre er et tegn på at tilliten til demokratiet og offentlige institusjoner også er negativt blant menn generelt.

Hos kvinner har vi en positiv utvikling i aldersgruppene 20 til 24 år og eldre enn 80 år fra 2017. Sammenlignet med 2013 har vi en positiv utvikling i aldersgruppene 18 til 19 år og 20 til 24 år.

Det er også verdt å merke seg at den eneste aldersgruppen hvor det har vært negativ utvikling blant begge kjønn er blant 25 til 44 år. Hos menn har denne gått fra 73,8 prosent i 2013, til 71,3 prosent i 2017 til 68,9 prosent i 2021. Hos kvinner fra 77,4 prosent i 2013 til 77,2 prosent i 2017 til 75,3 prosent i 2021. Det er også kun i de to eldste aldersgruppene 67 til 79 år og eldre enn 80 år vi finner en større andel menn som stemmer en kvinner, denne trenden har holdt seg stabil.

Meget kort oppsummert kan vi si at det er kun hos unge kvinner (under 25 år) og hos menn over 80 år det har vært en positiv utvikling i andelen som avgir stemme.

5.4 Valgdeltakelse: Utdanningsnivå

Tar vi i bruk en variabel over forskjellig utdanningsnivå vil vi se et veldig tydelig skille, i alle aldersgrupper hos begge kjønn er prosentandelen som avga stemme blant de med høyere utdanning enn de som gikk på videregående og en større andel av disse avgir stemme enn de med grunnskole som sin høyeste fullførte utdanning. Unntaket her er blant unge kvinner, både ved Stortingsvalget 2017 og 2021 var det en større prosentandel av de som hadde grunnskole som sin høyeste fullførte utdanning som avga stemme blant de som hadde fullførte videregående. Det samme gjelder gutter ved valget i 2021.

Vi ser også at for de fleste aldersgrupper fordelt på kjønn var det en nedgang i andelen som avga stemme fra 2017 til 2021. Nedgangen er klart størst blant de med grunnskole som

høyeste fullførte utdanning. Det største fallet finner vi blant kvinner med grunnskole som høyeste fullførte utdanning i aldersgruppen 25 til 44 år. Dette gikk ned fra 57,4 prosent til 50,6 prosent, en nedgang på 6,8 prosent fra 2017 til 2021. I samme aldersgruppe blant kvinner er det en nedgang på 4,1 prosent for de med videregående skole som høyeste utdanningsnivå. Nedgangen hos kvinner med universitetsbakgrunn i denne aldersgruppen var på 2,4 prosent. Hos menn i aldersgruppen 25 til 44 år var det en nedgang fra 49,9 prosent til 45,2 prosent blant de med grunnskole som høyeste gjennomførte utdanningsnivå. Fra 70,6 prosent til 67,3 prosent blant de med gjennomført videregående skole. Fra 86,6 prosent til 84,0 prosent blant de som hadde gjennomført universitet og høyskole.

Det er oppsiktsvekkende at i flere grupper vil vi se en forskjell på mer enn 30 prosent andel som avgir stemme ved valg blant de med høyere utdanning og de med grunnskole nivå. Eksempel her er blant kvinner, 25 til 44 år i 2021, her avga 50,6 prosent stemme blant de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning. For de med høyskole/universitets utdanning var dette tallet på 85,3 prosent. Altså 34,7 prosent flere av kvinner i alderen 25 til 44 med universitet, høyskole avga stemme sammenlignet kvinner i samme aldersgruppe med grunnskole som høyeste beståtte utdanningsnivå. Slike forskjeller gjør at vi må kunne spørre om dagens valgresultater er representative når det finnes slike store forskjeller på hvem som velger å avgi sin stemme på bakgrunn av utdanning som en faktor.

I svært mange tilfeller vil det være en kobling mellom utdanningsnivå og økonomisk / sosialstatus. Det er selvsagt mange unntak her, særlig mellom folk med gjennomført videregående skole med fagbrev innenfor enkelte håndverksyrker og de med lang universitetsbakgrunn. Men dette må kunne leses som en indikator på at det er en tydelig kobling mellom sosioøkonomisk status og tillit til det offentlige her representert gjennom valgdeltakelse.

Alle tall i dette underkapittelet om valgdeltakelse fordelt på kjønn, alder og utdanningsnivå er hentet fra Statistisk Sentralbyrå tabell 10440.

5.5 Utvalg

Utvalget er gjort basert på at halvparten er kommuner med høy valgdeltakelse ved Stortingsvalget 2021, (3 prosent høyere en lands gjennomsnittet) og den andre halvparten kommuner med lav valgdeltakelse (3 prosent lavere en lands gjennomsnittet). Ønsker også kommuner som kan sammenlignes med hverandre i et geografisk og demografisk perspektiv,

eksempelvis øy kommunene Røst og Utsira, samt Bærum og Drammen som ligger nært geografisk og er ganske jevnstore basert på innbyggertall.

Kilder brukt i utforming av dette utvalget er SSB tabell 08243 for regional valgoppslutning og SSB Kommunefakta sidene for de utvalgte kommunene og SSB tabell 12852 for gjennomsnittlig månedslønn.

Valgdeltakelse totalt i 2021: 77,2 prosent. Gjennomsnittsinntekt per måned 2021: 54.240 kroner (SSB, tabell: 11419)

Kommune	Valg deltakelse i kommunen 2021 i prosent	Valg deltakelse i region (valgdistrikt) i 2021. (Navn på valgdistrikt i parentes)	Innbyggertall i kommunen	Gjennomsnittlig inntekt per måned, i kommunen for 2021 i kroner
Bærum Kommune	83,9	79,1 (Akershus)	130.921	61.580
Drammen Kommune	72,5	75,2 (Buskerud)	104.487	48.820
Ås Kommune	80,3	79,1 (Akershus)	22.005	49.340
Kongsvinger Kommune	73,0	76,1 (Hedmark)	18.058	49.950
Færder Kommune	80,2	76,5 (Vestfold)	27.501	46.210
Halden Kommune	71,8	73,0 (Østfold)	31.935	47.020
Utsira Kommune	89,8	78,1 (Rogaland)	215	51.260
Røst Kommune	73,0	74,2 (Nordland)	460	43.520
Alvdal Kommune	81,8	76,1 (Hedmark)	2.526	44.770

Båtsfjord Kommune	65,8	72,0 (Finnmark)	2.113	42.380
Sarpsborg Kommune	70,3	73,0 (Østfold)	59.771	47.520
Asker Kommune	81,7	79,1 (Akershus)	98.851	51.450

Som vi leser ut fra dette utvalget på tolv kommuner så er det en kobling mellom gjennomsnittlig inntektsnivå og valgdeltakelse, hvor kommunene med høyere gjennomsnittlig inntektsnivå også har høyere valgdeltakelse. Samtidig er det ingen store avvik i utvalget når det gjelder valgdeltakelsen i kommunene opp mot regionen hvor disse ligger. Derfor ser man det som nødvendig å gjøre et utvalg i hvert av de 19 valgdistriktene for å kunne besvare om dette er regionalt betinget eller om dette handler om inntektsnivå på kommunalt eller regionalt nivå.

5.6 Valgdeltakelse i valgdistriktene for Stortingsvalget 2017 og 2021

I tabellen under har jeg hentet inn tall fra SSB tabell 08243 over valgdeltakelse i landets 19 valgdistrikter for Stortingsvalget 2017 og 2021. Tall for median inntekt er hentet fra SSB tabell 06946 for 2017. Året 2017 er det siste året med tilgjengelige tall for alle landets valgdistrikter grunnet fylkesreformen, da dette også var et valgår var det naturlig å ta med tall fra dette valget her.

Valgdistrikts nummer og navn	Valg Deltakelse i prosent (2017)	Valg deltakelse i prosent (2021)	Median Inntekt i kroner (2017)
01 Østfold	75,0	73,0	609.200
02 Akershus	81,2	79,1	758.600
03 Oslo	80,2	78,5	604.100
04 Hedmark	76,7	76,1	589.600
05 Oppland	76,2	75,0	604.300
06 Buskerud	77,3	75,2	650.400
07 Vestfold	77,6	76,5	627.800

08 Telemark	75,2	74,5	606.300
09 Aust-Agder	77,1	75,8	623.200
10 Vest-Agder	77,0	77,0	630.800
11 Rogaland	78,6	78,1	715.500
12 Hordaland	81,1	79,9	673.200
14 Sogn og Fjordane	79,4	79,7	671.900
15 Møre og Romsdal	77,4	77,6	657.400
16 Sør-Trøndelag	78,8	78,5	645.400
17 Nord-Trøndelag	77,3	76,6	635.200
18 Nordland	75,1	74,2	626.500
19 Troms	75,5	75,0	640.400
20 Finnmark	72,6	72,0	616.500

Som man kan se har man en differanse på 8,6 prosent mellom Finnmark på 72,6 prosent og Akershus med 81,2 prosent deltakelse. I 2021 er denne differansen ned til 7,9 prosent mellom Finnmark fortsatt på bunn med 72,0 og Hordaland med 79,7 prosent. Vi ser videre at de fire valg distriktene med høyest median inntekt, Akershus, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane aller ligger med stabilt høy valgdeltakelse. I 2017 var den totale valgdeltakelsen på 78,2 prosent, seks valgdistrikt har deltakelse høyere enn dette. Blant disse seks er de fire nevnte med Oslo og Sør-Trøndelag. I 2021 er den nasjonale valgdeltakelsen tilbake til 77,2 prosent, syv fylker har valgdeltakelse høyere en dette, igjen de fire nevnte med høyere valgdeltakelse samt Oslo, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal. Dette må sees som en indikator på at inntektsnivået på et regionalt nivå kan sees på som en påvirkende faktor for regional valgdeltakelse.

Ser vi videre på de fem valgdistriktene med lavest medianinntekt i 2017, Hedmark, Oslo, Oppland, Telemark og Østfold vil vi finne alle disse ved unntak av Oslo med regionalvalgdeltakelse lavere enn den nasjonal deltakelse både i 2017 og 2021. Her er det viktig å presisere at disse mediantallene handler om alle husstander i valgdistriktet, i Oslo er det mange studenter og unge arbeidstakere som vil dra ned dette snittet betraktelig. Det er

tydelig at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og valgdeltakelse også på regionalt nivå.

5.7 Lønnsutvikling i perioden 2017-23

Lønnsutviklingen har i Norge hatt en positiv utvikling i årene 2017 til 2023 vil i tabellene under presentere tall over utvikling i gjennomsnittlig og median månedslønn blant personer som er registrert som bosatt i fastlands Norge og eldre enn 18 år. Tallene her er hentet fra SSB tabell 12852.

Denne tabellen viser en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlig månedslønn i perioden.

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
44.910	46.320	48.040	49.010	51.050	53.450	56.660

Denne tabellen viser en oversikt over utviklingen i median månedslønn i perioden.

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
40.690	41.830	43.520	44.400	46.100	48.000	50.990

Vi kan slå fast at den norske befolkningen tjener bedre som helhet, men samtidig vet vi at det er flere folk som søker forskjellige former for økonomisk hjelp. På bakgrunn av dette kan man konkludere med at mange tjener mer i dag enn hva man gjorde for syv år siden, men det er en økende andel som henger etter i lønnsutviklingen. Altså er det mer riktig å si at Norge har en økende grad av ulikhet en at vi har et fattigdomsproblem.

5.8 Utvikling av inntektsnivå og valgdeltakelse i perioden 2017 til 2023 for utvalg av kommuner

Tall over månedlig inntekt i gjennomsnitt og median er hentet fra SSB tabell 12852. Tall over valgdeltakelse for Stortingsvalgene i 2017 og 2021 er hentet fra SSB tabell 08243. Tall over valgdeltakelse for Kommunevalget i 2021 og 2023 er hentet fra SSB tabell 09475.

Bærum Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
------------------	------	------	------	------	------	------	------

Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	57.260	58.890	61.180	62.850	65.280	68.690	72.340
Median månedlig inntekt i kroner	48.270	49.800	51.480	53.000	55.160	57.810	61.250
Valg deltakelse i prosent	85,1		70,8		83,9		68,6

Drammen Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	44.470	45.910	47.640	47.820	49.760	52.090	54.940
Median månedlig inntekt i kroner	40.050	41.280	42.890	43.320	45.000	46.910	49.960
Valg deltakelse i prosent	75,9		60,8		72,5		55,1

Om man isolerer kommunene Bærum og Drammen som ligger nært hverandre geografisk og har en befolkning som er på omkring lik størrelse, kan man se at det er mer enn 10 prosent differanse mellom andelen som avgir stemme i hvert av de fire siste valgene blant den økonomisk sterkere befolkningen i Bærum og Drammen.

Ås Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	45.660	47.310	49.150	50.460	52.120	54.310	57.270
Median månedlig inntekt i kroner	42.000	43.330	45.140	46.180	47.920	49.650	52.640
Valg deltakelse i prosent	81,6		64,5		80,3		62,7

Kongsvinger Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	41.310	42.620	44.120	45.220	47.040	49.030	51.710
Median månedlig inntekt i kroner	38.810	39.830	41.330	42.250	43.830	45.340	48.150
Valg deltakelse i prosent	73,5		60,1		73,0		54,6

Kommunene Ås og Kongsvinger ligger også jevnt i befolkningstall og begge på Østlandsområdet med en stor andel av befolkningen i kommunesentrumet. Her ser man også et tydelig skille ved at den økonomisk sterkere befolkningen i Ås kommune ved hvert valg har avgitt stemme i større grad en befolkningen i Kongsvinger.

Færder Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner		47.460	49.090	50.310	52.600	55.110	58.520
Median månedlig inntekt i kroner		42.690	44.290	45.000	47.220	49.260	52.140
Valg deltakelse i prosent			65,7		80,2		67,3

Halden Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	41.990	42.970	44.450	45.050	46.970	49.330	52.730
Median månedlig inntekt i kroner	39.380	40.360	41.970	42.500	44.230	46.270	49.590
Valg deltakelse i prosent	74,3		59,9		71,8		57,9

Færder kommune eksisterte ikke i 2017 derfor kan vi her kun sammenligne med de tre siste valg i den jevnstore Halden. Disse kommune ligger geografisk nært hverandre på hver sin side av ytre Oslofjorden, de er også relativt jevnstore i befolkningstall. Vi ser her også at ut fra inntektstall kan man si at Færders befolkning står sterke økonomisk en Haldenserne og disse har i de to siste valg hatt en differanse på nær 10 prosent i favør Færder.

Utsira Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	48.640	51.920	51.300	50.620	54.320	54.510	60.060
Median månedlig inntekt i kroner	45.930	47.170	48.280	46.780	50.830	51.770	53.370
Valg deltakelse i prosent	93,2		82,7		73,0		90,4

Røst Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	38.690	40.840	40.860	41.930	43.570	44.610	47.640
Median månedlig inntekt i kroner	35.720	37.740	37.190	38.070	39.850	40.590	43.670
Valg deltakelse i prosent	74,0		80,0		73,0		64,5

Utsira i Rogaland og Røst i Nordland er begge to av Norges minste kommuner. Utsira som er minst målt etter folketall er også den kommunen i Norge hvor størst andel av befolkningen avgir stemme. Det er samtidig relativt store økonomiske forskjeller mellom de to mikro kommunene utfra lønnsstatistikken. Andelen som avga stemme ved stortingsvalget 2021 og kommunevalget 2019 var tilnærmet lik, men i 2017 var denne på 19,2 prosent i 2023 på 29,9 prosent. Når det er et så lite utvalg (stemmeberettigete personer) så kan tilfeldigheter spille inn. Men med differanse på nær 20 prosent i 2017 og nær 30 prosent i 2023 må dette leses

som en indikator på at inntektsforskjeller kan være en faktor som avgjør sannsynligheten for en person vil avgi stemme.

Alvdal Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	39.060	40.110	41.300	42.520	43.750	45.990	49.130
Median månedlig inntekt i kroner	37.580	38.830	40.000	40.740	42.300	44.100	46.690
Valg deltakelse i prosent	81,2		73,5		81,8		71,1

Båtsfjord Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	38.400	39.280	40.280	41.020	42.380	44.780	46.840
Median månedlig inntekt i kroner	36.460	37.300	37.570	38.380	40.000	42.000	44.030
Valg deltakelse i prosent	66,5		64,5		65,8		55,2

Båtsfjord er den kommunen som hadde lavest valgdeltakelse ved sist valg, derfor er de inkludert i utvalget. Denne kommunen ligger også langt under den totale befolkningen i gjennomsnittlig og median inntekt. Alvdal har en valgdeltakelse som er over snittet, inntektsnivået er under det nasjonale nivået her også, men noe høyere enn i Båtsfjord. Et annet interessant aspekt her er hvordan kommunevalget 2019 hadde en valgdeltakelse som var svært jevnt med Stortingsvalgene i 2017 og 2021. Dette gikk ned med 10,3 prosent ved siste kommunevalg, dette må leses som at befolkningen har en lavere grad av tillit til lokaldemokratiet nå enn for 4 år siden.

Sarpsborg Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	41.370	42.520	43.920	44.760	46.500	48.700	51.580
Median månedlig inntekt i kroner	38.410	39.580	41.000	41.800	43.330	45.130	48.110
Valg deltakelse i prosent	72,9		57,1		70,3		54,4

Asker Kommune	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Gjennomsnittlig Månedlig inntekt i kroner	55.030	56.890	59.090	56.620	59.160	62.070	65.650
Median månedlig inntekt i kroner	46.940	48.760	50.420	48.860	50.870	53.300	56.890
Valg deltakelse i prosent	84,4		68,2		81,7		65,5

I kommunene Asker og Sarpsborg har vi en differanse på mer en 10 prosent i valgdeltakelsen ved hvert av de siste fire valg i favør Asker. Dette kan sees i sammenheng med de at det også er et tydelig skille mellom inntektsnivået blant befolkningen i disse to kommunene.

6. Konklusjon

Gjennom arbeidet med denne Bacheloroppgaven har man vært innom flere faktorer som kan påvirke befolkningens tillit til systemet og hvordan denne vil gjøre seg gjeldende i form av den valgte indikatoren, valgdeltakelse. Vi har sett at det eksisterer en kobling mellom inntektsnivå og valgdeltakelse både på kommunalt og regionalt nivå.

Ser vi på forskningsspørsmålet, er det lavere valgoppslutning i kommuner med lavere gjennomsnittlig inntektsnivå enn i kommuner med høyere gjennomsnittlig inntekt blant befolkningen. Så må vi kunne svare ja, i oppgavens utvalg på 12 kommuner ser man et tydelig mønster på hvordan valgdeltakelsen i kommunene med lavere inntektsnivå ligger under den nasjonale totale deltakelsen, imens i kommunene med høyere inntektsnivå vil vi se en valgdeltakelse som er høyere enn den nasjonale valgdeltakelsen totalt. Dette må leses som en tydelig indikator på at inntektsnivået på et individ nivå er en faktor som vil påvirke sannsynligheten for om en person vil avgi stemme.

Når vi ser videre på problemstillingen, er den økende andelen fattigdom i Norge en trussel for demokratiet i form av lavere grad av tillit i befolkningen? Valgdeltakelsen i lav og høyinntektskommunene må leses som en indikator på at inntektsnivå er en medvirkende faktor for institusjonell tillit til demokratiet. Samtidig presenterte jeg to rapporter innledningsvis fra Helse og Omsorgsdepartementet og Fafo som begge konkluderte med at vi har en økende grad av fattigdom i Norge. Men det må nevnes at vi så langt ikke har noen drastiske endringer i valgdeltakelsen de siste valgene, da denne er forholdsvis jevn. Jeg vil konkludere med at per nå er ikke dette en direkte trussel mot demokratiet som helhet. Men vi må kunne stille spørsmålsteget ved representativiteten ved valgresultatet når det er et tydelig skille mellom hvor mange som avgir stemme i lavinntektskommuner og høyinntektskommuner.

Det finnes mange flere faktorer som kan påvirke valgdeltakelsen i en kommune eller region (valgdistrikt) som utdanningsnivå, aldersfordeling, kjønnsbalanse, andel med innvandrere bakgrunn og hva slags innvandrerbakgrunn. Alle disse faktorene kan på et overfladisk nivå også kobles opp mot inntektsnivå. Da vi vet at personer med lav utdanning i snitt vil tjene mindre enn de med høyere utdanning og personer med ikke vestlig innvandrerbakgrunn også tjener i snitt mindre enn personer oppvokst i Norge eller innvandrere med vestlig bakgrunn. Unge personer vil også i snitt tjene mindre enn personer med flere års ansettelse i arbeidslivet.

Vi har videre sett på noen av de historiske konsekvensene av høye sosioøkonomiske forskjeller i samfunnet. Vi må kunne slå fast at Norge er langt unna et sted hvor slike situasjoner kan være en trussel, men vi ser indikatorer på at tilliten til myndighetene også i Norge er synkende på bakgrunn av en økende grad av skjevfordeling av ressurser i samfunnet. Kommunale og regionale forskjeller i inntektsnivå er en naturlig del i et stort land med spredt befolkning som Norge, grunnet forskjellig næringsgrunnlag. Men at personer som lever med vedvarende lav inntekt i større grad ikke avgir stemme ved valg sammenlignet med personer med høy inntekt må sees som en svakhet ved representativiteten ved våre valg.

8. Litteraturliste

- Aasland, S.G. (2020. 28. Januar). Thomas Piketty vil frata oss vår norske livsløgn. Aftenposten.no <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/QoBqvq/thomas-piketty-vil-frata-oss-vaar-norske-livsloegn-sigrun-gjerloew-aasland>
- Baldersheim, H. (2020). Kapittel 9: Kommuner og Regioner i Velferdsstaten: dobbeltdemokratiske dilemmaer. Grindheim, J.E., Heidar, K. & Strøm, K.W. (red). Norsk Politikk. (2. Utgave). Universitetsbokforlaget.
- Barstad, A & Sandvik, L. (2015). Deltaking, Støtte, Tillit og Tilhørighet: En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i levekårsundersøkelsene. Statistisk Sentralbyrå. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/248399
- Direktoratet for Forvaltning og Økonomistyring (DfØ). (2023. 09. Oktober). Tillit. <https://dfo.no/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2021/tillit>
- Fløtten, T., Hansen. I.L.S., Frisell. G.A. & Thau. (2023). Fafo-rapport. 2023:29: Mathjelp på Dugnad. <https://www.fafo.no/images/pub/2023/20865.pdf>
- FN-Sambandet. (2022. 5. September). Fattigdom. <https://fn.no/tema/baerekraftig-utvikling-fattigdom-og-befolkning/fattigdom>
- Gitmark, H. (2024. 5. Mars). Pikkety endret den internasjonale debatten. Agendamagasinet.no. <https://agendamagasinet.no/kommentarer/piketty-endret-den-internasjonale-debatten/>
- Grindheim, J.E, Heidar, K., Strøm, K.W. (2020). Norsk Politikk. (2. Utgave). Universitetsforlaget.
- Hattrem, A. (2023.14. Juni). Hvor Mange er Fattige i Norge?. Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/hvor-mange-er-fattige-i-norge>
- Helsedirektoratet. (2023.19. Januar). Sosial Ulikhet i Helse i Norge – Lansering av rapport. <https://www.helsedirektoratet.no/konferanser/sosial-ulikhet-i-helse-i-norge--lansering-av-rapport>
- Jacobsen, D.I. (2022). Hvordan gjennomføre undersøkelser? : Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. (4. Utgave). Cappelen Daam Akademisk.

Johnsen, B.H. & Pallesen, S. (2016). Kapittel 2: Personlighetens Rolle i Arbeidslivet. Einarsen, S. & Skogstad, A. (red.), Den Dyktige Medarbeider. (2. Utgave). Fagbokforlaget.

Orban, F. & Aukrust, K. (2020. 16. November). De gule vestene – to år etter. Forskning.no <https://www.forskning.no/frankrike-frankrike-forklart-podcast/de-gule-vestene---to-ar-etter/1771928>

Piketty, T. (2021). En Kort Historie Om Likhet. Cappelen Daam.

Piketty, T. (2014). Kapitalen i det 21 århundre. Cappelen Daam.

Reporters Without Borders. (Hentet. 2024. 13. Februar). Freedom of Press Index 2023. <https://rsf.org/en/index>

Ringstad, V. (2017). Samfunns Økonomi og økonomisk politikk for turbulente tider (6. utgave). Cappelen Daam Akademisk.

Roeloffs, M.W. (2023. 30. November). New Billionaires Inherited More Than They Earned Last Year, UBS Report Says. Forbes.com. <https://www.forbes.com/sites/maryroeloffs/2023/11/30/new-billionaires-inherited-more-than-they-earned-last-year-ubs-report-says/?sh=75711f833d68>

Rydje, O.M., Feratovic, L. & Bakken, J.B. (2023. 31. Juli). Dagens Næringsliv. DN.no. <https://www.dn.no/politikk/norges-300-rikeste-to-av-tre-er-arvinger/2-1-1463335>

Statistisk Sentralbyrå. (2024. 26. Februar). Arbeidskraftundersøkelsen: Tabell 3: Personer 15 – 74 år etter arbeidsstyrkestatus og kjønn. Års- og kvartalstall (prosent). <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen>

Statistisk Sentralbyrå. (2023. 3. Mai). Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekars/statistikk/fattigdomsproblemer-levekarsundersokelsen>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 08.Mai). 06946: Inntekt for husholdninger, etter region, statistikkvariabel, år og husholdningstype. <https://www.ssb.no/statbank/table/06946/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 10. Mai). 12852: Kommunefordelt månedslønn, etter region, statistikksmål, arbeidsted/bosted, kjønn, alder, avtalt/vanlig arbeidstid per uke, statistikkvariabel og år. <https://www.ssb.no/statbank/table/12852/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 4.Mars). Stortingsvalet: 08243: Stortingsvalet.

Valgdeltaking i prosent, etter statistikkvariabel og fireårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/08243/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (2023. 1. November). Valgdeltakelse.

<https://www.ssb.no/valg/stortingsvalg/statistikk/valgdeltakelse>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 10. April). Stortingsvalet: 08243: Stortingsvalet.

Valdeltaking i prosent, etter region, statistikkvariabel og fireårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/08243/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 4. Mars). Valgdeltakelse: 09475: Kommunestyrevalget.

Stemmer og valgdeltakelse, etter statistikkvariabel og fireårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/09475/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 1. Mars). Valgdeltakelse: 10440: Valgdeltakelse

(prosent), etter kjønn, alder, utdanningsnivå, statistikkvariabel og fireårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/10440/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 9. April). Månedslønn, etter yrke, sektor, næring

(SN2007), kjønn, avtalt/vanlig arbeidstid per uke, statistikkvariabel, år og statistikk mål.

<https://www.ssb.no/statbank/table/11419/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet 2024. 1. Mars). Valgdeltakelse: 11581: Stortingsvalget.

Valgdeltakelse (prosent), etter kjønn, alder, statistikkvariabel og fireårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/11581/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. (Hentet. 2024. 1. Mars). Valgdeltakelse: 13085: Valgdeltakelse

(prosent), etter valgtype, kjønn, alder, statistikkvariabel og toårlig.

<https://www.ssb.no/statbank/table/13085/tableViewLayout1/>

Stortinget. (2019. 08. Mars). Tidslinje over stemmerettens historie. Stortinget.no

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/stemmerettsjubileet-2019/fattigdom-stemmerett/tidslinje/>

The London Jewish Cultural Centre. (Hentet. 2024. 5. April). The Nazi Rise to Power: The Role of Economic Instability in the Nazi Rise to Power. Theholocaustexplained.org.

<https://www.theholocaustexplained.org/the-nazi-rise-to-power/the-nazi-rise-to-power/the-role-of-economic-instability/>

United Nations: Development Program. (Hentet. 2024. 13. Februar). Human Development Insights. <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks>

Valgdirektoratet. (2023. 3. November). Stortingsvalg. Valg.no. <https://www.valg.no/om-valg/valgene-i-norge/stortingsvalg/>

World Bank. (Hentet. 2024. 13. Februar). GDP Per Capita (Current US\$). https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?most_recent_value_desc=true

7. Vedlegg

7.1 12852: Kommunefordelt månedslønn, etter region, statistikk mål, arbeidssted/bosted, kjønn, alder, avtalt/vanlig arbeidstid per uke, statistikkvariabel og år

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
3001 Halden (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	45 050	46 970
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	42 500	44 230
3003 Sarpsborg (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	44 760	46 500
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	41 800	43 330
3005 Drammen (2020-2023)					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	47 820	49 760
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	43 320	45 000
3021 Ås (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	50 460	52 120
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	46 180	47 920
3024 Bærum (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	62 850	65 280
Median					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	53 000	55 16
3025 Asker (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	56 620	59 16
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	48 860	50 87
0101 Halden (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	41 990	42 970	44 450	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	39 380	40 360	41 970	.	
0105 Sarpsborg (1992-2019)					
Gjennomsnitt					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	41 370	42 520	43 920	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	38 410	39 580	41 000	.	
0214 Ås (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	45 660	47 310	49 150	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	42 000	43 330	45 140	.	
0219 Bærum (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	57 260	58 890	61 180	.	
Median					
Bor i regionen					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Begge kjønn					
I alt					
I alt	48 270	49 800	51 480	.	
0220 Asker (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	55 030	56 890	59 090	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	46 940	48 760	50 420	.	
0602 Drammen (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	44 470	45 910	47 640	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	40 050	41 280	42 890	.	
3401 Kongsvinger					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	45 220	47 040
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	42 250	43 830
3428 Alvdal					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	42 520	43 750
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	40 740	42 300
0402 Kongsvinger (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	41 310	42 620	44 120	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
I alt					
I alt	38 810	39 830	41 330	.	
0438 Alvdal (-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	39 060	40 110	41 300	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	37 580	38 830	40 000	.	
3811 Færder (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	50 310	52 600
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	45 000	47 220
0729 Færder (2018-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
I alt					
I alt	.	47 460	49 090	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	42 690	44 290	.	
1151 Utsira					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	48 640	51 920	51 300	50 620	54 320
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	45 930	47 170	48 280	46 780	50 830
1856 Røst					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	38 690	40 840	40 860	41 930	43 570
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					

	Månedslønn (kr)				
	2017	2018	2019	2020	2021
I alt	35 720	37 740	37 190	38 070	39 850
5443 Båtsfjord (2020-2023)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	41 020	42 380
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	.	.	.	38 380	40 000
2028 Båtsfjord (1955-2019)					
Gjennomsnitt					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	38 400	39 280	40 280	.	
Median					
Bor i regionen					
Begge kjønn					
I alt					
I alt	36 460	37 300	37 570	.	

Fotnoter

7.2 09475: Kommunestyrevalget. Stemmer og valgdeltakelse, etter region, statistikkvariabel og fireårlig

	Valgdeltakelse i prosent	
	2019	2023
3101 Halden	.	57,9
3105 Sarpsborg	.	54,4
3201 Bærum	.	68,6
3203 Asker	.	65,5
3001 Halden (2020-2023)	59,9	.
3003 Sarpsborg (2020-2023)	57,1	.
3005 Drammen (2020-2023)	60,8	.
3021 Ås (2020-2023)	64,5	.
3024 Bærum (2020-2023)	70,8	.
3025 Asker (2020-2023)	68,2	.
0101 Halden (-2019)	.	.
0102 Sarpsborg (-1991)	.	.
0105 Sarpsborg (1992-2019)	.	.
0214 Ås (-2019)	.	.
0219 Bærum (-2019)	.	.
0220 Asker (-2019)	.	.
3301 Drammen	.	55,1
3401 Kongsvinger	60,1	54,6
3428 Alvdal	73,5	71,1
0402 Kongsvinger (-2019)	.	.
0438 Alvdal (-2019)	.	.
0602 Drammen (-2019)	.	.
3811 Færder (2020-2023)	65,7	.
3911 Færder	.	67,3
0729 Færder (2018-2019)	.	.
1856 Røst	80,0	64,5
5632 Båtsfjord	.	55,2
5443 Båtsfjord (2020-2023)	64,5	.

7.3 08243: Stortingsvalet. Valdeltaking i prosent, etter region, statistikkvariabel og fireårlig

	Valdeltaking	
	2017	2021
3001 Halden (2020-2023)	0,0	71,8
3003 Sarpsborg (2020-2023)	0,0	70,3
3005 Drammen (2020-2023)	0,0	72,5
3021 Ås (2020-2023)	0,0	80,3
3024 Bærum (2020-2023)	0,0	83,9
3025 Asker (2020-2023)	0,0	81,7
0101 Halden (-2019)	74,3	0,0
0102 Sarpsborg (-1991)	0,0	0,0
0105 Sarpsborg (1992-2019)	72,9	0,0
0214 Ås (-2019)	81,6	0,0
0219 Bærum (-2019)	85,1	0,0
0220 Asker (-2019)	84,4	0,0
0602 Drammen (-2019)	75,9	0,0
3401 Kongsvinger	0,0	73,0
3428 Alvdal	0,0	81,8
0402 Kongsvinger (-2019)	73,5	0,0
0438 Alvdal (-2019)	81,2	0,0
3811 Færder (2020-2023)	0,0	80,2
1151 Utsira	93,2	89,8
1856 Røst	74,0	73,0
5443 Båtsfjord (2020-2023)	0,0	65,8
2028 Båtsfjord (1955-2019)	66,5	0,0

